

Елиот Перлман

У ВРЕМЕ ДИНОСАУРУСА

Никола се ничега не сећа. Он је стварно још увек био беба. Нема сврхе ни питати га. Свега морам сам да се сетим. Никола је управо био престао да пишки у кревет. Живели смо у становима у близини фабрике чоколаде. Стојећи увече на улици, могли сте да осетите мирис чоколаде која се кува. Тата и ја бисмо ишли у шетњу док је мама припремала Николу за спавање. Понекад би ветар доносио мирис чоколаде у наше станове и могао сам да је намиришем из наших соба. Када бих отишао у кревет, тата би ми прочитао неку причу и угасио светло. Склопио бих очи и док су ми диносауруси били у мислима, њушкао бих чоколаду док не бих заспао. (Увек дишем кроз нос тако да ништа не може да ми уђе у уста, а да то не знам. Бил Иконому, са спрата изнад, прогутао је једном мушицу у сну. Рекао је да му је прозор био отворен. Сањао је о чоколади.)

Књиге које смо тата и ја читали увек су биле о диносаурусима. Никада ми их није било доста. Желео сам да будем научник за диносаурусе кад порастем. Тата је рекао да то није лоша идеја и да сам ја већ одмакао на том путу. Рекао је да је то боље него правити ципеле у фабрици обуће, што је он радио. Мислим да је имао поприлично респекта према диносаурусима.

Први диносауруси живели су на земљи пре више од две стотине милиона година и не можете чак ни да замислите како је њима било. Покушавао сам да их замислим у Аустралији, јер овде је било диносауруса пре капетана Кука и Аборицина или ичега другог што можете сада да видите наоколо. А они нису били ни глупи као што многи ми-

сле. Бил Иконому је рекао да су сигурно били глупи, јер су нестали, али није могао да наведе ни једну другу групу кичмењака који су живели на земљи више од сто четрдесет милиона година. Чињенице су му боле очи.

Тата ме зове Лукче, али моје право име је Лука. Једном сам рекао Билу Иконому да сам ја добио име по диносаурусу, лукосаурусу. Мислим да га је то за неко време ућуткало. Лукосаурус је живео у јужној Кини и био је два метра дугачак, не рачунајући рогове. Неколико недеља касније, Бил Иконому сишао је наједном доле у наш стан, покуцао на врата и објавио мами, Николи и мени да је и он добио име по диносаурусу, билосаурусу. Рекао сам му да нема таквог диносауруса, али он је рекао да има. Мама је вриснула, како то маме раде. Рекла је да није чула за билосаурусе, али да можда постоји диносаурус који се тако зове. Отишао сам у Николину и моју собу да узмем књиге. Такав диносаурус није постојао. Ја бих знао да је постојао.

Бил Иконому је рекао да је то био грчки диносаурус и да ја о томе нисам ни могао да знам. Тада се мама насмејала. Никола се овога, наравно, не сећа. Она је онда рекла да је то можда било грчко име за диносауруса и питала да ли би он хтео мало сока. Бил Иконому никада не каже „не” ако му нешто понудите. Мама је требало то да зна. Можда му је његова сестра рекла да каже то о билосаурусу. Није изгледало као нешто чега би сам могао да се сети.

Бил Иконому има две сестре, два брата и маму и тату. Мери, је најстарија, а она друга је премала да би могла да говори. Његова браћа, Кон и Ник, такође су старији од њега. Ник је раније играо крикет са нама неко време, али је онда престао. Ја се обично клоним Кона. А мислим да га се и Бил Иконому клони. Господин Иконому воли да вас ухвати у крагну. Понекад то није страшно. Иконому живе изнад нас и ми их чујемо. Мама каже да не морамо да гледамо телевизију кад је нека њихова добра ноћ. Они ме не подсећају на телевизију. Не знам зашто то каже.

Мери Иконому се препире са господином Икономуом. Понекад ме Бил Иконому позове да дођем горе, ако је нека добра препирка. Она има седамнаест година и још увек плаче. Она се дере на њега на енглеском, а он одговара, дерући се, на грчком. Чујем доста грчких речи од господина и госпође Иконому, скоро сваког дана. Међутим никада нисам чуо *Билосаурус*. Бил Иконому каже да Мерин дечко увек изазове господина Економуа да виче на грчком чак и када није тамо.

Бил често може да предвиди када ће то почети. Најбоље је било када је Мери хтела да напусти школу и када је полиција дошла и затражила од Мери да прича о свом дечку. Бил Иконому ме је позвао телефоним чим је угледао како се полицијска кола заустављају испред наше зграде. Учинио је праву ствар.

Бил Иконому је био у истом разреду са мном у школи. Стално ме је копирао у многим стварима, али је покушавао да то не сазнам. Увек бих знао, пре или касније. Те године урадили смо неколико пројеката заједно, али је госпођа Несбит знала да сам ја урадио највећи део посла. Бил Иконому је чак лоше бојио. Линије му ништа нису значиле. У ствари сам био задовољан када је госпођа Несбит рекла да Бил Иконому и ја треба да радимо одвојене пројекте. Мислим да није требало ни да је пита због чега. Касније се сложио са мном по том питању.

Наравно да сам изабрао диносаурусе. Имао сам велике планове. Знао сам да је за мој пројекат било потребно много и много дана, неки дани само за размишљање. Било је више од три стотине четрдесет врста диносауруса. Знао сам да не могу све да их укључим. У ствари, нисам их све ни волео. Поред лукосауруса, највише сам волео и тираносаурусе, брахиосаурусе и стегосаурусе. Мој омиљени период био је период креде. То је за диносаурусе био врхунац. Мора да је било на стотине разних диносауруса који су само луњали наоколо и грицкали ствари у току периода креде. Мама је казала да је ово мој период креде. Питао сам тату кад је био његов. Казао је да је то било пре него што се оженио. Мора да је онда много јео. Тата је људина и када је гладан ништа га не може зауставити. Мама каже да пре него што су се венчали ништа није могло да га зауставити.

Закључио сам да ће нека деца само урадити много цртежа нечега и то назвати својим пројектом. Друга ће да копирају слике из књиге и то назвати својим пројектом. Ти пројекти ће бити у реду, они чак могу да добију две или три црвене штрикле или чак сребрну звездицу. Али ја сам хтео злато за мог диносауруса. За мене је једна златна звездица била најбоља. Хтео сам да победим. Дошло је дотле да ми црвене штрикле ништа нису значиле. Госпођа Несбит их је давала онима што се улагују, за њихово понашање, и покорним девојчицама за „Табелу воћа које једемо”. Тата је рекао да ће бити тешко са диносаурусима зато што нема њихових слика по часописима које бисмо могли да исечемо. Мама је покушала да ме наговори да тему заменим за млечне производе, али ја једноставно нисам могао. Не добија се злато за слике млека. Морало је да то буду диносауруси. Тата је рекао

да ми се диви, што је било добро, помислио сам. Рекао је: „Лукче, ја ти се дивим”.

Био сам одлучио да напишем сопствену теорију о нестанку диносауруса и да нацртам лукосауруса. Онда ми је тата дао сјајну идеју. Предложио је да од картона изрежемо разне типове диносауруса. Рекао је да бих могао те исечке диносауруса да убацам у прорезе на врху неке преврнуте кутије. Онда бих могао да пребацим сваког диносауруса у неки други прорез и покажем како су се они, сигурно, споро кретали и који су се први појавили после настанка света. То је била сјајна идеја. Могла би да ми донесе злато. Можда и хоће. Госпођа Несбит сигурно никада није видела тако нешто. Тата је рекао да ће донети неке кутије од ципела и отпатке картона са посла. Замолио сам га да о томе ништа не говори пред Билом Икономуом.

Тата ми је дао ту идеју у току једне наше чоколадне шетње. Био сам задовољан што није покушао да ме одговори од диносауруса и наговори ме у корист млечних производа. Није волео млеко. Никада нисам видео да га пије. Рекао је да би га пио ако би текло из славине. Онда се смејао и подигао ме високо у ваздух. Био сам далеко изнад његове главе у тим шакама на крају његових дебелих руку, некако близу месеца. Тако ме је доста дуго држао на чоколадном ветру и нисмо причали. Руке му нису дрхтале, тако да сам савршено мирно стајао у ваздуху. Само се небо померало, таман довољно да мало протресе звезде. То је била наша последња чоколадна шетња. Не сећам се много ни чоколадног ветра после тога.

Никола се не сећа чоколадних ветрова. Али ја их се сећам. И сећам се баш тога. Вратили смо се до наше зграде и пре него што смо ушли у ходник чули смо вику и тресак врата. Мери Иконому је трчала низ степенице. Викала је „Мрзим те” неким новим гласом који је звучао као да неко гребе по лименом крову. Није мислила на мене. Није мислила ни на тату. Мрзела је некога горе на спрату. Знао сам да ће ми Бил Иконому све испричати наредног дана па смо је тако пропустили да истрчи на улицу и ја сам отишао у кревет стварно срећан и поспан, истовремено.

Мислим да нико не зна тачно због чега су диносауруси нестали. Ја знам да не знам. Књиге стварно по мало врдају. Изгледа да су пре око шездесет пет милиона година, једноставно, нестали. Мислио сам да сам, можда, први диносауруски научник који засигурно зна шта се десило.

Тешко је знати одакле почети са трагањем како би се разрешило тако нешто. Можда бисте морали да смислите читав нови код или начин размишљања можда неку комбинацију математике и речника. Између математике и речника имате поприлично тога покривено. Доста сам размишљао о речнику. Мислим да ту постоји неки трик на који нико неће да вам укаже. Кад потражите неку реч, као *диносаурус*, добијете „Рептил (често огроман) из времена Мезозоика”. И куда вас то води? Још речи. Па *их* тако потражите и добијете још речи. Пре или касније морате да имате довољно среће да већ знате бар једну од речи које сте тражили, иначе никада нећете ништа разумети. Нико никада не каже ништа о овоме.

Једна теорија каже да су диносауруси нестали због неке велике катастрофе која је утицала на читав свет. Можда су се сви погушили од прашине док је земља пролазила кроз рој комета или од комадића стена и песка са неке звезде која експлодира. Неки људи мисле да је земљу, можда, погодио неки гигантски метеорит. Понекад мислим да се тако нешто и догодило. Тешко је објаснити те ствари. Велика катастрофа.

Скоро сам био завршио писани део пројекта. Мада је то била његова идеја, тата је стално заборављао да донесе кутије од ципела које ми је обећао. Сваког дана сам га питао и сваког дана он би заборавио. Морао сам да мењам планове. Тата није сарађивао. Некако у то време, госпођа Несбит и ја почели смо да имамо дисциплинске проблеме. Рекао сам јој да ће јој се стварно допасти мој диносаурски пројекат и да ће можда чак помислити на златну звездицу када га буде видела. (Она их држи у једној металној кутији у фиоци њеног писаћег стола.) Али сам јој исто тако рекао да ће пројекат мало каснити. Питала ме је због чега, а ја нисам хтео да јој кажем. Рекао сам да не могу да јој кажем зато што би то покварило изненађење. Нисам хтео да јој кажем за татину идеју са картонским кутијама. Она је рекла да је већ изненађена тиме што мој рад касни. Замолио сам је да сачека. Дала ми је три дана. (Бил Иконому је раније тражио још три дана и он је већ свој рад предао. Радило се о „Морским рибама”.)

Знао сам да морам да променим план. Покушао сам све то да објасним тати, али сам видео да не слуша. Сав је био ћутљив. Такав је био неко време. Мама је такође била ћутљива. Рекла би само оно што је *морала* да каже, о стварима као што су прање веша и прашак. Трећег дана дошао сам у школу са пројектом, али то је сада било нешто другачије. Имао сам два листа хартије са текстом о диносаурусима из књига и велики модел мегалосауруса, двоножног месождера. Пошто

је текст био само *материјал*, све моје наде о злату углавном су се заснивале на моделу мегалосауруса. Узео сам две жичане вешалице за капуте и на њих нанизао седамнаест конзерви од пива које је тата имао. (Биле су празне тако да нисам морао да молим за њих.) Она конзерва на глави била је спљоштена, да послужи као њушка и све то могло је да се савија тако да сам могао да покажем како су диносауруси ходали. (Тај део о кретању задржао сам из првобитног плана.)

Билу Иконому се много допало. Госпођа Несбит је била љута. Ја сам био изненађен. Она је била љута пред читавим разредом. Питала је да ли су ми била потребна екстра три дана да бих сакупио довољно конзерви пива. Разред се смејао када је то рекла. Погледала их је и казала да је јако разочарана мојим пројектом. Онда је прошла између клупа, тражећи да види друге пројекте. Све их је већ била видела пре три дана. Ово је радила само да бих се ја осећао лоше. То је успело и ја сам се осећао лоше, стварно ми је било мука. Помислио сам да сам, можда, закачио неку упалу грла.

У време ручка отишао сам кући без питања. Само сам желео да одем из школе на неко време. Мама ми је дала крушку уз ручак. Рекао сам јој да то не ради, али она није слушала и свеједно ју је ставила у моју торбу. Када сам дошао до улазних врата потражио сам, пипајући по торби, кључ од врата. Осетио сам да је крушка била сва згњечена. Мора да је то урадио мегалосаурус. Стварно сам желео само да будем код куће уз сендвич с путером од кикирикија, мало млека и можда мало телевизије. Отворио сам врата и тамо је стајао тата. То је било моје треће изненађење за пола дана, ако се урачуна и крушка. Седео је на каучу и гледао телевизију .

Тата је тих дана и пазио на Николу. То су му на послу рекли да уради. Рекао ми је да су га замолили да остане код куће с Николом неко време, а не да прави ципеле. Само је то рекао и вратио се да гледа телевизијски програм о болницама. Хтео сам да питам ко сада прави ципеле, али нисам. Појео сам свој сендвич и попио млеко. А онда сам почео да скидам остатке крушке из торбе. Тата је заборавио да пита због чега сам код куће у време ручка.

После тога све је изгледало другачије. Мама и тата су били ћутљиви када сам био са њима у соби, али чим изађем, почињали су да вичу. Нисам могао да чујем Икономусе. Тата је имао гомилу конзерви, али ми нису биле потребне. И у школи ствари су биле другачије. Чинило се да је госпођа Несбит увек мислила о мом мегалосаурусу. Једноставно, нисам могао да поправам њено мишљење о мени и више ми се смучило да по-

кушавам. Бил Иконому је добио сребрну звездицу за „Морске рибе”. Стално ми ју је показивао.

Претпостављам да сам то учинио због тога. Све се догодило тако брзо, као да то нисам стварно био ја, и био сам ухваћен. Госпођа Несбит ме је ухватила крај свог писаћег стола, како претурам по металној кутији са златним звездицама. Викала је. И ја сам се наједном презнојио. Сви су погледали. Подигла је моје прсте у вис и показала их рзреду. Било је златних звездица на мојим прстима. Лице ми је горело. Почела је да пише мами писмо. Радило се о мени. Нисам јој допустио да га заврши. Отишао сам. Опет сам трчао кроз до куће. Још увек то нисам био ја, стварно не. Моја торба је и даље висила о клину.

Улазна врата нису била закључана и ја сам их гурнуо и отворио. Тата је био у дневној соби. Био је без кошуље, задуван као и ја, без даха. Рекао је да је управо био на трчању. Ту је била и Мери Иконому. Лице јој је било црвено, а коса сва рашчупана. Био сам збуњен. Стајао сам тамо и гледао их. А онда сам почео да плачем, прво у јецајима. Заиста сам се чудно осећао. Она ме никада пре није видела како плачем.

Тата ми је ухватио лице и притиснуо га себи на груди. Завукао ми је своје прсте у косу. Рекао ми је да ту нема ничег лошег и да су он и Мери Иконому само ишли да трче. Стално ми је говорио да не треба да се узбуђујем. Тражио је да му кажем да ту није било ничега лошег. Рекао ми је да нема ничега лошег отићи на трчање. Онда ме је тако снажно стиснуо да је заболело. Мирисао је на зној. А онда је он почео да плаче и рекао ми да је све у реду. Груди су му се покретале горе доле. То ме је пљескало. Ништа нисам могао да видим даље од његових груди. Рекао ми је извини.

Два дана касније дошао сам из школе и мама је била тамо, тата није. Био је отишао. Неко време се неће враћати. Поново су се заменили. Мама ће бити код куће с Николом, а тата је отишао да тражи неку другу фабрику обуће где би опет могао да прави ципеле. Питао сам је где је. Рекла је да он тражи посао на неком поштену игралишту¹. Питао сам је где је то и да ли могу тамо да одем. Рекла ми је да ја то никада не бих успео да пронађем. Бил Иконому је имао позајмљен атлас из библиотеке, због „Морских риба”, па смо нашли мапу Аустралије

¹ Поштено игралиште (*Level playing field*) представља концепт који се односи на правичност, не да сваки играч има исте шансе да успе, већ да сви играју под истим условима. Писац овим коментарише неокласицизам привреде/Тачеризам, т.ј. да концепт поштеу игралишта користе противници ове школе размишљања како би се оправдало укидање заштите коју даје влада привредним делатностима које обезбеђују веома потребно запошљавање.

како би потражили „Поштено игралиште”. Нисмо могли да га пронађемо. Бил Иконому је рекао да је она сигурно мислила на Јужне висоравни². Када сам је питао рекла ми је да, је на то мислила. Покушавао сам да замислим тату како живи на огромној високој равни, прави ципеле и пише ми писма. Рекла ми је ћемо добијати писма.

Када би у земљу ударио неки циновски метеорит, подигао би толику прашину да сунце не би могло да се пробије и ланац хране за диносаурусе био би уништен. Без светлости они би се смрзли. Чак и највећима од њих била би потребна нека заштита од хладноће. Свакоме је потребна. То је само теорија. Нико не зна засигурно за метеорите. Ако нешто не знаш засигурно, можеш само о томе да сањаш.

Бил Иконому стално сања. Сањао је како је тата био напољу једне вечери, испред наших станова; наслањао се на зид празне фабрике чоколаде, гледао у наше станове. Испрва, покушао је да ми каже да је он то *стварно* видео. Мама је казала како у Јужним поштеним игралиштима нема пуно поштанских сандучића.

Никола сања, али се не сећа. Када смо делили исту собу, могао сам да чујем неке од његових снова. Рекао сам му да сам их све чуо. Сада је наша соба само моја. Он спава у мамином кревету од кад је опет почео да пишки у кревет. Он каже да не пишки у кревет. Каже да је то мама. Хтео сам да проверим, јер он сада много више лаже од мене. Отишао сам и проверио једне ноћи када су обоје спавали. За њега нисам био сигуран, али мамина страна кревета била је влажна. Њен јастук. Више ме ништа не изненађује, стварно не. То је зато што ја одрастам, ваљда. То је *моја* теорија.

ЕЛИОТ ПЕРЛМАН, рођен 1964, је аустралијски писац и адвокат. Син је друге генерације аустралијских Јевреја пореклом из Пољске. Радио је као адвокат, али је истовремено почео да пише. Године 1994. добио је награду „Ejdz” за приповетку „Разлог због кога нећу доћ”, која је касније укључена у збирку приповедака под истим именом. Приповетка „У време диносауруса” узета је из те збирке. Његова дела осуђују економски рационализам који уништава хуманост обичних људи када су суочени с незапосленошћу и сиромаштвом. За себе каже да је заинтересован за „суштину хуманости” а да то истраживање често значи дотицање политичких питања.

Са енглеског превео и белешку сачинио ЂОРЂЕ КРИВОКАПИЋ

² Јужне висоравни (*Southern Tablelands*) је географска област у држави Нови јужни Велс, у Аустралији.